

Ustoz merosidan innovatsion ta'limgacha

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

EYIB.UZ jurnali hamkorligida

San'atshunoslik va chizmachilik fanini
o'qitish metodikasida muammo hamda yechimlar

CHIZMACHILIK DARSLARINI REJALASHTIRISH METODIKASI

Umaraliyeva Xayotxon Valijon qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Qosimova Nilufar Muratjon qizi

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada chizmachilik darslarini rejalashtirish metodikasining nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Chizmachilik fanini o'qitishda ta'lim maqsadlarini aniqlash, o'quv mazmunini tizimlashtirish, dars turlarini tanlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilarning grafik savodxonligini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish hamda amaliy ko'nikmalarini takomillashtirishda samarali rejalashtirishning o'rni ochib berilgan. Chizmachilik darslarini rejalashtirishda kompetensiyaviy yondashuv, integratsiyalashgan ta'lim tamoyillari va baholash mezonlarini hisobga olishning ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari chizmachilik fanini o'qitish sifatini oshirish hamda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: chizmachilik, darsni rejalashtirish, grafik savodxonlik, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik texnologiya, o'quv jarayoni, muhandislik grafikasi, amaliy mashg'ulot, baholash mezonlari, raqamli ta'lim.

Chizmachilik fanini o'qitish umumiy o'rta, professional va oliy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu fan o'quvchilarda fazoviy tasavvur, texnik tafakkur, mantiqiy fikrlash hamda grafik axborotlarni o'qish va yaratish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimida chizmachilik darslarining samaradorligi ko'p jihatdan ularni ilmiy asosda rejalashtirishga bog'liq. Darsni puxta rejalashtirish o'qituvchiga ta'lim maqsadlariga erishish, o'quv materiallarini tizimli bayon qilish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini izchil rivojlantirish imkonini beradi. Shu sababli chizmachilik darslarini rejalashtirish metodikasi pedagogika va xususiy metodika fanlarining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Chizmachilik darslarini rejalashtirish jarayoni avvalo ta'lim maqsadlarini aniqlashdan boshlanadi. Har bir darsning maqsadi davlat ta'lim standartlari, o'quv dasturi talablari va o'quvchilarning tayyorgarlik darajasidan kelib chiqib belgilanadi. Dars maqsadlari bilim beruvchi, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy vazifalarni o'z ichiga olishi kerak. Bilim beruvchi maqsad o'quvchilarga yangi nazariy tushunchalarni o'rgatishga qaratilgan bo'lsa, rivojlantiruvchi maqsad grafik tafakkur va ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Tarbiyaviy maqsad esa aniqlik, tartibli, mas'uliyat va mehnatsevarlik kabi sifatlarni rivojlantirishga yo'naltiriladi. Darslarni rejalashtirishda o'quv materiallarining mazmunini to'g'ri tanlash va tizimlashtirish alohida ahamiyatga ega. Chizmachilik fanida mavzular o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, har bir yangi bilim avvalgi bilimlarga tayangan holda shakllanadi. Shu sababli o'quv

materiallarini ketma-ketlik asosida joylashtirish, oddiydan murakkabga tamoyiliga amal qilish va mavzular o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlash zarur. Masalan, geometrik yasashlar, proyeksiyalash asoslari, kesim va qirqimlar, aksonometrik tasvirlar hamda qurilish chizmalari kabi mavzular bosqichma-bosqich o'rganilishi lozim.

Chizmachilik darslarini rejalashtirishda dars shakllari va metodlarini tanlash ham muhim hisoblanadi. An'anaviy tushuntirish va ko'rsatish metodlari bilan bir qatorda interfaol usullar, muammoli ta'lim, loyiha metodi, amaliy topshiriqlar va guruhli ish shakllaridan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi. Ayniqsa, grafik topshiriqlarni bajarish jarayonida o'quvchilarni mustaqil ishlashga undash, ularga ijodiy vazifalar berish va natijalarni tahlil qilish dars samaradorligini oshiradi. Rejalashtirish jarayonida har bir metodning maqsadga muvofiqligi, vaqt taqsimoti va kutilayotgan natijalari hisobga olinishi kerak. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar chizmachilik fanini o'qitishda keng qo'llanilmoqda. Kompyuter grafikasi, CAD dasturlari, elektron taqdimotlar va virtual laboratoriyalar o'quvchilarning grafik bilimlarini chuqurlashtirish imkonini beradi. Shuning uchun darslarni rejalashtirishda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini oldindan belgilash muhimdir. Elektron resurslar yordamida murakkab geometrik shakllarning fazoviy ko'rinishini namoyish etish, animatsiyalar orqali proyeksiyalash jarayonlarini tushuntirish hamda interaktiv topshiriqlarni tashkil etish mumkin. Chizmachilik darslarida amaliy mashg'ulotlar asosiy o'rin tutadi. O'quvchilarning nazariy bilimlari amaliy faoliyat jarayonida mustahkamlanadi. Shu bois rejalashtirishda amaliy ishlar hajmi, murakkablik darajasi va bajarish ketma-ketligi puxta o'ylab chiqilishi zarur. Har bir amaliy topshiriq o'quvchilarning yosh xususiyatlari va tayyorgarlik darajasiga mos bo'lishi kerak. Grafik ishlarni bajarishda aniqlik, standartlarga rioya qilish va texnik talablarni hisobga olish o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantiradi.

Darslarni rejalashtirishning muhim tarkibiy qismi baholash tizimini ishlab chiqish hisoblanadi. Zamonaviy ta'limda baholash faqat natijani aniqlash vositasi emas, balki o'quv jarayonini boshqarish mexanizmi sifatida qaraladi. Chizmachilik fanida baholash o'quvchilarning nazariy bilimlari, grafik ishlarni bajarish sifati, ijodiy yondashuvi va mustaqil faoliyatini qamrab olishi kerak. Formativ va summativ baholash usullaridan foydalanish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini muntazam monitoring qilish imkonini beradi. Rejalashtirish bosqichida baholash mezonlari aniq belgilanishi va o'quvchilarga oldindan tushuntirilishi maqsadga muvofiqdir. Kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan chizmachilik darslari o'quvchilarda nafaqat bilim, balki amaliy faoliyatga tayyorlikni ham shakllantiradi. Shu nuqtai nazardan rejalashtirish jarayonida kommunikativ, axborot bilan ishlash, muammolarni hal qilish va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlarga alohida e'tibor qaratish zarur. O'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtiruvchi loyiha va amaliy masalalar orqali o'qitish ta'lim natijalarining samaradorligini oshiradi. Chizmachilik fanini boshqa fanlar bilan integratsiyalash ham darslarni rejalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Matematika, fizika, informatika, texnologiya va muhandislik fanlari bilan o'zaro bog'liqlikni ta'minlash o'quvchilarning bilimlarini tizimli ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. Integratsiyalashgan yondashuv orqali o'quvchilar grafik tasvirlarning amaliy

ahamiyatini chuqurroq anglaydilar hamda turli fanlar o'rtasidagi bog'lanishlarni tushunadilar.

Xulosa qilib aytganda, chizmachilik darslarini rejalashtirish metodikasi ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Rejalashtirishda ta'lim maqsadlarini aniq belgilash, o'quv materiallarini tizimlashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanish, amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish hamda baholash mezonlarini puxta ishlab chiqish zarur. Bunday yondashuv o'quvchilarning grafik savodxonligini rivojlantirish, texnik tafakkurini shakllantirish va kasbiy faoliyatga tayyorlashda muhim pedagogik sharoit yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent: Iste'dod, 2018.
2. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Ro'ziyev E.I. *Muhandislik grafikasi va chizmachilik asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
4. Xudoyberdiyev A., Yuldashev S. *Chizmachilikni o'qitish metodikasi*. – Toshkent: Tafakkur, 2021.
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. *Chizmachilik fanidan namunaviy o'quv dasturi*. – Toshkent, 2023.
7. Davlat ta'lim standarti. *Umumiy o'rta ta'limning milliy o'quv dasturi*. – Toshkent, 2022.
8. Qodirov A. *Grafik ta'lim metodikasi*. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
9. Sayidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Moliya, 2018.
10. Sharipov Sh.S. *Kasbiy pedagogika va ta'lim texnologiyalari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.